

DOI 10.31909/26168774.2021-(55)-14
УДК 792(477.74)(091) «1945/1953»

**ACTIVITIES OF THE IZMAIL REGIONAL HOUSE OF FOLK ARTS
IN THE POST-WAR PERIOD (1945-1953)**

**ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗМАЇЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО БУДИНКУ НАРОДНОЇ
ТВОРЧОСТІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (1945-1953 РР.)**

Vira Tserkovna

кандидат історичних наук, доцент
E-mail: viratserkovna@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3245-1597
Research ID: AAB-8971-2021
Ізмаїльський державний гуманітарний
університет, Україна

Vira Tserkovna

PhD of Historical Science, Associate Professor
E-mail: viratserkovna@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3245-1597
Research ID: AAB-8971-2021
Izmail State University of Humanities,
Ukraine

ABSTRACT

An important condition for creating a holistic and diverse characterization of cultural processes in Ukraine in historical retrospect is the regional approach. Cultural life of the Izmail region' population in the 40-50's of the XX century was concentrated around various cultural and educational institutions and establishments. In the postwar period amateur art became especially widespread, this became an important factor in mobilizing the population to rebuild the destroyed country and the way of propagating official ideology. Methodical and organizational management of amateur artistic activities in the Izmail region was carried out by the Regional House of Folk Arts. The appeal to the problem of amateur art is determined by the fact that it is still virtually unexplored. The analysis of the materials of the Izmail Archive, in particular the fund of the Izmail Regional House of Folk Arts, allow us to state that in the postwar period in the Izmail region, despite complex reconstruction processes, much attention was paid to cultural development. The most popular form of cultural and educational work and folk art was amateur art. The Izmail Regional House of Folk Arts was a methodological and creative center for the development of this form of cultural and artistic life. The article analyzes the various activities of this institution. The author concludes that despite the lack of funds, weak material and technical base, insufficient staffing, methodological problems, excessive ideology and constant control of the Party organizations, the activities of the Izmail Regional House of Folk Arts contributed to the organization of leisure, cultural growth and involvement of the region to the cultural achievements of national and world culture. The prospect of further research is to study the development of various genres of art in the region, highlighting the lives and works of artists of Izmail.

Key words: *Izmail region, cultural development, cultural and artistic life, amateur art, Cultural and educational institutions, Izmail Regional House of Folk Arts.*

Актуальність теми. Регіональний підхід дозволяє визначити специфіку окремих регіонів й поглибити вивчення культурних процесів в Україні. Культурне життя населення Ізмаїльської області у 40-50-х рр. ХХ ст. було зосереджене навколо різних культурно-освітніх установ і закладів. У повоєнний період особливого розповсюдження набула художня самодіяльність, яка стала суттєвим чинником мобілізації населення на відбудову зруйнованої країни й засобом пропаганди офіційної ідеології. Методичне й організаційне керівництво художньою самодіяльністю в Ізмаїльській області здійснював Обласний

Будинок народної творчості (далі ОБНТ). Звернення до проблеми художньої самодіяльності визначається тим, що вона до цього часу практично не розглядалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти культурного розвитку України у повоєнний період доволі активно вивчалися українськими науковцями. Динамічно розвивається регіональний науковий пошук історико-культурних процесів. Аналізували діяльність Будинку народної творчості УРСР або певних областей чи стан окремих видів художньої самодіяльності Т. Благова, О. Вільхова, С. Виткалов, Г. Горох, О. Корольчук, О. Шамрай. Деякі напрями культурного життя Ізмаїльської області представлені працями Н. Крюченкової (Крюченкова, 2021), І. Романюк (Романюк, 2004), І. Татарко (Татарко, 2015). Культурно-мистецьке життя Ізмаїльщини у повоєнний період представляє у своїх наукових розвідках В. Церковна (Церковна, 2020, 2021), окремі проблеми розвитку освіти в регіоні у відбудовчий період розглядає у працях Л. Циганенко (Циганенко, 2015, 2017). Проте культурне життя Ізмаїльщини у цей час не має достатнього висвітлення у сучасній історіографії, поза межами досліджень залишається чималий перелік нез'ясованих проблем у культурному процесі регіону.

Метою цієї статті є вивчення діяльності Ізмаїльського Обласного Будинку народної творчості, аналіз основних форм організації його функціонування у повоєнний період як однієї із важливих культурно-освітніх установ регіону.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на активну відбудову народного господарства, поступове повернення громадян УРСР до мирного життя сприяло налагодженню культурно-мистецького життя в регіонах. Для найповнішого охоплення населення культурними заходами й масовою ідейно-політичною роботою з метою пропаганди офіційної ідеології у республіках радянська влада створила розгалужену мережу культурно-освітніх закладів – клубів, будинків культури та самодіяльних театрів, яка була не лише одним із головних чинників піднесення культури, але й дозволяла контролювати всі сфери життя суспільства. Художня самодіяльність стала наймасовішою і найпопулярнішою формою культурно-освітньої роботи й народної творчості. У повоєнний період майже всі підприємства чи заклади освіти мали власний хор, драматичний гурток, оркестр або танцювальний колектив. Станом на 1 січня 1945 р. в УРСР налічувалося 12 200 гуртків художньої самодіяльності й 153900 учасників, а на початок 1947 р. їх уже було 10541 і 129906 учасників та з кожним роком їх чисельність зростала (Жиров, 2009: 16). Ймовірно, що в силу радянської традиції звітувати високими показниками та інших суб'єктивних і об'єктивних чинників, охоплення населення участю у художньому русі могло мати безліч різноманітних приписок, проте факт майже масової участі населення в самодіяльності є явищем незаперечним.

Головним методичним і творчим центром розвитку художньої самодіяльності став Центральний Будинок народної творчості УРСР, якому підпорядковувалися обласні й районні будинки народної творчості, що у своїй діяльності керувалися постановами Комітету у справах культурно-освітніх установ при РНК УРСР, що забезпечувало чітку систему керівництва художньою самодіяльністю на всіх рівнях. Усього у повоєнний період на території УРСР діяло 25 обласних будинків народної творчості, у штаті яких працювало 84 особи (Благова, 2021: 64).

Ізмаїльський Обласний Будинок народної творчості був утворений згідно з положенням про Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді міністрів УРСР затвердженого постановою РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 26 березня 1945 р. №476. Розпочав свою роботу цей заклад у м. Білгород-Дністровський 1944 р., а з січня 1951 р. продовжив працювати у м. Ізмаїл. У своїй діяльності згадана установа підпорядковувалася відділу культурно-освітньої роботи обласного виконкому, який у 1945 р. було реорганізовано в Ізмаїльський обласний відділ культурно-освітньої роботи. Головним завданням ОБНТ було здійснення творчого й методичного керівництва та надання допомоги художній самодіяльності населення області за напрямами: театральне мистецтво, музика, співи,

хореографія, образотворче мистецтво та фольклор. Для реалізації цього завдання Будинок народної творчості мав щорічно укладати й затверджувати плани роботи, здійснювати матеріальну й методичну допомогу в організації художньої самодіяльності, вивчати й популяризувати досвід найкращих колективів, підвищувати ідейний та художній рівні самодіяльності, надавати творчу й методичну допомогу сільським і районним колективам художньої самодіяльності. Основними напрямками діяльності цієї установи були: організація концертів, оглядів, виставок, робота з репертуаром, методична, кадрова, фольклорна робота, співпраця з художниками-аматорами й майстрами прикладного мистецтва (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 23: 1-9).

Штатний розпис ОБНТ передбачав посади директора, бухгалтера, секретаря, завгоспа, прибиральниці, а також бібліотекаря, художнього керівника та методистів театрального, хорового, музичного, хореографічного й фольклорного секторів (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 1: 1).

Важливим напрямом діяльності цієї установи була організація й художньо-методичне керівництво самодіяльними колективами. Так, постановою Ізмаїльського обласного виконавчого комітету депутатів трудящих у 1946 р. було вирішено створити зразково-показовий колектив – ансамбль болгарсько-молдавської пісні й танцю на основі танцювального гурту села Селі-Огли Арцизького району й хору села Суворове. На його утримання виділили 123.300 крб. та окремий фонд для пошиття відповідних національних костюмів. Готуватися до виступів у Києві на святі Дня Перемоги аматорський колектив повинен був в ОБНТ, який мав надавати художню й методичну допомогу (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр.4: 13-14). З кожним роком в області зростала чисельність мистецьких аматорських колективів та їх учасників.

У 1951 р. Будинок народної творчості мав на обліку 894 гуртки художньої творчості, у яких брало участь 11336 осіб, серед них: 238 драмгуртків (4296 учасників); 852 хорові (4296 учасників); 28 хорів народної пісні (427 учасників); 12 гуртів пісні й танцю (222 учасники); 15 духових оркестрів (128 учасників); 60 оркестрів народних інструментів (426 учасників); 189 танцювальних (1893 учасники); 68 агіткультбригад (593 учасники); 32 гуртки інших жанрів (604 учасники) (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 90: 15-16).

Один із напрямів організаційно-методичної роботи ОБНТ полягав у доборі репертуару, вилученні застарілого та розробку ідейного репертуару, репертуарну цензуру в період виступів та контроль за своєчасною звітністю гуртків. У райони області надсилалися, особливо напередодні радянських і партійних свят (день сталінської Конституції, день Перемоги, 1 Травня, річниця революції тощо), списки рекомендованого та забороненого репертуару, вказували на необхідності добору ідейної радянської тематики, вилучення застарілих номерів. Аналіз репертуару самодіяльних колективів і окремих виконавців області свідчить про його надзвичайну заідеологізованість.

Показовий випадок відбувся у 1948 р. з циганським танцем. У всі обласні будинки народної творчості були надіслані копії відповіді Центрального будинку на запит методиста-хореографа Вінницького ОБНТ про включення до репертуару художньої самодіяльності циганського танцю. В документі пояснювалося, що «як будь-який народний танець, циганський міг бути включений у репертуар», проте керівникам художньої самодіяльності варто зважати на наступні обставини: «циганський танець на сцені має дуже віддалений зв'язок з народним танцем, він побудований на рухах сценічного угорського танцю, більшість хореографів погано знають справжній циганський танець» і щоб не було спотворень цього танцю, не доцільно його включати в репертуар (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 27: 31).

Упродовж 1947-1948 рр. Комітет у справах культурно-освітніх установ і Рада міністрів УРСР з метою «усунення недоліків у художній самодіяльності й докорінного поліпшення роботи будинків народної творчості», затвердили низку заходів для посилення репертуарного контролю в самодіяльних мистецьких колективах. Відповідно

до постанови ЦК КП(б)У від 1 жовтня 1946 р. «Про репертуар художньої самодіяльності культосвітніх установ» проводив репертуарну політику Центральний Будинок народної творчості УРСР та надсилав свої методичні рекомендації обласним будинкам народної творчості.

Окрім творів, рекомендованих до виконання на концертах, оглядах і олімпіадах, учасники художньої самодіяльності могли виконувати авторські композиції, проте лише після отримання дозволу й ретельної перевірки. Автори мали прославляти СРСР і радянську Україну, працю робітників та колгоспників, висміювати такі явища, як пиятика, ледарювання. Не поодинокими були випадки відмови Центрального будинку народної творчості, до якого надсилалися твори. Художня самодіяльність, особливо літературні твори, використовувалася для ідеологізації населення, як важіль «вписування історії краю в загальноросійську, й таким чином у загальнорадянську історію» (Дроздов, 2021: 56). Так, у відмові читати поему «Ізмаїл» на олімпіаді зазначалося: «Авторові вдалося намалювати картину підготовки і сам штурм фортеці, намалювати образ талановитого і безстрашного полководця Суворова і його бійців, але не вдалося пов'язати згадані події з теперішнім часом ... і показати народ Ізмаїльщини 1949 р. та його дяку партії Леніна-Сталіна за звільнення від поневолених німецьких загарбників, ... автор нічого не говорить про приєднання Ізмаїльщини в 1940 р. до Союзу РСР» (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 82: 57-58).

Варто зауважити, що у 40-50 х рр. ХХ ст. загальною проблемою для всіх жанрів художньої самодіяльності була потреба у кваліфікованих кадрах. Як правило, аматорськими гуртками керували переважно люди без фахової освіти, які працювали на добровільних засадах, без належного досвіду роботи, особливо у сільській місцевості. Методисти ОБНТ надавали художнім керівникам районних та сільських будинків культури систематичну допомогу: проводили лекторії з питань організації роботи гуртків, вибору репертуару, організували зустрічі артистів театрів з метою безпосереднього практичного сприяння, розсилали інструктивно-методичні листи, пам'ятки для роботи різних гуртків художньої самодіяльності, навчальні програми, оновлені репертуарні збірки, положення про порядок проведення конкурсів та оглядів самодіяльного мистецтва й народної творчості тощо.

Найбільш масовою і доступною формою фахової підготовки керівників усіх жанрів аматорської художньої творчості були короткотермінові та постійнодіючі курси та семінари, які відбувалися згідно із затвердженими Центральним Будинком програмами. Прикладом подібної програми є план підвищення кваліфікації керівників гуртків художньої самодіяльності за 1947 р. Він був розрахований на 300 навчальних годин, а ще 100 годин відводилося на практичну підготовку. На лекції з ідейно-політичних питань у роботі самодіяльності виділялося 20 годин, по 140 годин складали цикли загальних музичних дисциплін і спеціальних дисциплін. Групи курсантів не повинні були перевищувати 24 особи, із кожної групи для практичних занять організовувався музичний колектив (хор, оркестр тощо), заліків і екзаменів програма не передбачала, замість них педагог ставив контрольні запитання та відповідав на запитання слухачів (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 14: 35-38).

Управління культурно-масовою і виховною роботою Міністерства трудових резервів спільно з відділом художньої самодіяльності Комітету у справах культурно-освітніх установ при Раді міністрів СРСР запропонували, наприклад, у червні-вересні 1946 р. провести місячні курси й 10-денні семінари для керівників художньої самодіяльності ремісничих і залізничних училищ та шкіл ФЗО з метою надання «практичної і методичної допомоги в організації навчально-виховної роботи, підвищення ідейно-художнього рівня репертуару і якості виконання». На міські, обласні, крайові й республіканські управління трудових резервів покладалося завдання виконання організаційної роботи: добір і запрошення слухачів, розміщення, харчування і побут, фінансування. ОБНТ повинен був

забезпечити проведення навчальних занять, залучати кваліфікованих педагогів, складати списки методичної літератури й репертуару та календарні навчальні плани, контролювати їх виконання, редагувати лекції-бесіди, конспекти навчальних занять, складати характеристики слухачів семінарів і курсів. Навчання завершувалося проведенням конференції для обміну досвідом, слухачі отримували довідку, для них організовували колективні відвідування концертів, театрів, виставок, музеїв (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 14: 2-3).

Для керівників червоних кутків, сільських клубів, районних будинків культури ОБНТ проводив короткотермінові семінари. Так, показово, що в програмі одного із таких семінарів, розрахованого на 12 годин, 7 годин виділялося на ідеологічно-пропагандистські теми: «Сталінська Конституція – основний закон радянської держави», «Рішення XI Пленуму ЦК КП(б)У про роботу культурно-освітніх закладів», «Постанова ЦК КП(б)У про репертуар художньої самодіяльності культурно-освітніх закладів», «Міжнародне становище», а 5 годин – на питання, присвячені художній самодіяльності: «Особливості й організація роботи сільських клубів і районних будинків культури», «Організація і робота художньої самодіяльності в клубах і будинках культури», «Обмін досвідом роботи» (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 14: 8).

Методична допомога надавалася також художнім керівникам драматичних, театральних, хореографічних гуртків, оркестрів народних інструментів тощо. Так, у 1952 р. були проведені семінари керівників хорових колективів: 100-годинний в ОБНТ, на якому навчалося 38 осіб, і одно-дводенні семінари в районах, на яких підвищили свою кваліфікацію 1789 осіб. Також Будинок творчості підготував і провів обласний семінар для керівників танцювальних колективів, слухачами якого стали 23 особи (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 90: 19). Наприклад, курс «Театральна справа» обсягом 100 годин для керівників драматичних гуртків містив теми: історія українського, російського і світового театру, основи режисури, вибір репертуару, майстерність актора, художнє слово, устаткування сцени, рецензія, народний театр, грим тощо. В пояснювальній записці до програми наголошувалося, що найважливішим для керівника драматичного гуртка має бути підготовка агітаційних виступів, «живих газет», «п'ятихвилинок» з використанням місцевих матеріалів – «досягнень та недоліків виробництва, контроль виступів партійно-комсомольським керівництвом, пошук певних меж та норм критики» (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 14: 11-18).

Усі навчальні плани та програми семінарів для керівників художньою самодіяльністю на всіх рівнях містили матеріали політичного та агітаційно-пропагандистського характеру, оскільки партійні й радянські органи влади розглядали працівників культурно-освітніх закладів як провідників партійного курсу з метою мобілізації населення на виконання рішень партії та уряду, утвердження комуністичної ідеології, восхваляння радянської влади і партійних лідерів.

Організаційно-методична робота ОБНТ полягала також у проведенні виступів і оглядів агітбригад, конкурсів художньої самодіяльності, районних і обласних олімпіад. Як правило, агітбригади виступали перед сільськими мешканцями, особливо в період польових робіт, напередодні свят. Вони використовували різноманітні форми роботи: показували концерти, випускали бойові листки й настінні газети, фотомонтажі, читали лекції й книги з пересувної бібліотеки. Агітбригади були організовані у будинках культури кожного району, плани своєї роботи й звіти вони систематично відправляли до Обласного будинку народної творчості (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 34: 1-46).

Класичним зразком подібної роботи була підготовка і проведення обласної олімпіади до 30-річчя жовтневої революції. Обласні будинки народної творчості отримали «Положення про Республіканську олімпіаду художньої самодіяльності УРСР 30-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної революції», розроблене Центральним будинком народної творчості УРСР, на основі якого було укладене Положення про обласну

олімпіаду. Про те, що подібні заходи перебували під постійним контролем партійних органів свідчить велика кількість постанов і рішень, які зберігаються в архівних справах ОБНТ. Постановою Ізмаїльського обласного виконавчого комітету і бюро обкому КП(б)У від 18 червня 1947 р. було затверджено рішення про проведення сільських, районних, обласних оглядів художньої самодіяльності. Обласний будинок народної творчості розробив і затвердив план підготовки та проведення оглядів художньої самодіяльності на всіх рівнях. Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді міністрів УРСР для преміювання кращих учасників республіканської олімпіади встановив премії. Областям за зразкову організацію роботи з художньої самодіяльності передбачалася: перша премія – перехідний Червоний Прапор Комітету у справах культурно-освітніх установ УРСР, ЦК ЛКСМУ і уповноваженого ВЦСПС, почесна грамота і грошова премія в сумі 30 тис. крб.; друга премія – почесна грамота і грошова премія в сумі 20 тис. крб.; третя премія – почесна грамота і грошова премія в сумі 10 тис. крб. Для колективів: перша – 4 по 3 тис. крб., друга – 5 по 2 тис. крб., третя – 5 по 1,5 тис. крб., керівників колективів: перша – 4 по 1,5 тис. крб., друга – 5 по 1 тис. крб., третя – 5 по 800 крб., одинаків-виконавців: перша – 10 по 1,5 тис. крб., друга – 15 по 1 тис. крб., третя – 20 по 500 крб. (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 18: 1-20).

Репертуар для гуртків художньої самодіяльності до республіканської олімпіади, присвяченої 30-річчю жовтневої революції, також був детально розроблений Центральним будинком народної творчості УРСР і «спущений» для обов'язкового виконання в обласні будинки, які мали поширювати його серед колективів художньої самодіяльності. Він містив перелік творів за декількома розділами: драматичні гуртки, для художнього читання (вірші, проза, гумор) для хорових колективів, для співаків-солістів, для оркестрів народних інструментів і духових, для самодіяльних танцювальних колективів (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 27: 5-13).

На кожного учасника художньої самодіяльності методист ОБНТ заповнював облікову картку, в якій зазначалися: жанр, район, прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, освіта, місце роботи, посада, в якому клубі бере участь, з якого року є учасником художньої самодіяльності та характеристика й оцінка за виконання, наприклад, «дикція й інтонація правильні, заслугове оцінки 4» або «музику передає чітко, ритмічно, оцінка 5» (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 105: 1-10).

Обласний будинок народної творчості також організовував і проводив різноманітні виставки. Основними завданнями виставок був подальший розвиток художньої самодіяльності області, підвищення його художнього рівня, виявлення та залучення до художньої творчості талановитих майстрів і умільців краю. Так, згідно з постановою виконкому Ізмаїльської обласної Ради депутатів трудящих і бюро обкому КП(б)У «Про проведення міських, районних і обласних виставок образотворчого і прикладного мистецтва, присвячених десятиріччю звільнення Ізмаїльської області» 1950 р. ОБНТ повинен був забезпечити підготовку виставки на всіх рівнях спеціальними матеріалами, консультаціями та методичними навчальними посібниками. В Положенні про виставку визначалися жанри, з яких могли надсилатися експонати (живопис, малюнок, гравюра, плакат, театральна декорація, різьблення по дереву, каменю, кістці, скульптура, розпис тканини й посуду, ткацтво, вишивка, мереживо, ескізи оформлення клубів, настінних газет, виборчих дільниць, ілюстрації) та приблизна тематика робіт: діяльність В. Леніна і Й. Сталіна, «героїчна боротьба Радянської Армії за революцію», успіхи соціалістичного будівництва, «заможне щасливе життя радянських людей», досягнення соціалістичної культури, науки і мистецтва, героїчна боротьба на фронтах війни і партизанський рух, відбудова народного господарства, «сталінські п'ятирічки», братерська допомога народів СРСР Радянській Україні (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 66: 1-5). Незважаючи на ідеологізованість і жорстку регламентацію, учасники виставок отримували можливість реалізації своїх творчих задумів.

Аналіз кошторисів ОБНТ свідчить, що у 50-ті рр. до нього вже закладалися кошти на передплату періодичних видань і придбання спеціальної літератури. Крім друкованих видань партійних і радянських органів, установа у 1953 р. передплачувала «Літературну газету», «Літературну газету України», «Советское искусство», «Радянське мистецтво», журнали «Искусство», «Библиотекарь», «Культурно-просветительская работа», «Молодежная эстрада», «Советская музыка», «Затейник», «Молодежь мира», «Блокнот агитатора Измаила» на загальну суму 1500 крб. (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 107: 22). Бібліотечний фонд методичного кабінету в 1954 р. налічував 818 найменувань на суму 4144 крб. (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 109: 13).

Щорічно директор Обласного будинку народної творчості звітував про роботу закладу в Комітеті у справах культурно-освітніх установ при Раді міністрів УРСР. Так, в одній із постанов Комітету зазначалося, що Ізмаїльський ОБНТ загалом «правильно розв'язує питання про впровадження в репертуар гуртків художньої самодіяльності повноцінних творів радянських авторів, знайшов можливість забезпечення гуртків художньої самодіяльності з молдавського та болгарського населення репертуаром радянських авторів їх рідними мовами, укомплектував та надіслав всім районним будинкам культури та сільським клубам області репертуарні бібліотечки з творів радянських письменників і композиторів, організував систематичну розсилку списків забороненого та рекомендованого репертуару, а також постійно контролює репертуарні плани клубів та районних будинків культури». Також відзначалося, що навчанням на семінарах у районах області було охоплено 2762 особи, при методичному кабінеті діяла прокатна база костюмів, перук та бутафорій, що налічувала понад 200 прокатних одиниць і забезпечувала можливість постановок «сучасних і класичних п'єс, а також танців народів СРСР». Колективом Будинку творчості було організовано роботу по збору болгарського й молдавського фольклору, з кращих зразків склалися збірки, прийняті до видання Всесоюзним будинком народної творчості ім. Н. Крупської. Проте Комітет вказав на серйозні недоліки: «не всі керівники гуртків художньої самодіяльності були охоплені районними семінарами, зовсім незадовільно організовано навчально-виховну роботу в гуртках художньої самодіяльності, керівництво образотворчим мистецтвом в області організовано незадовільно, внаслідок чого жоден твір майстрів народної творчості не був експонований на республіканській виставці, в багатьох селах немає драматичних гуртків» (КУІА, Ф. Р-452, Оп. 1, Спр. 15: 1-2).

Висновки. Таким чином, незважаючи на те, що післявоєнний період в Ізмаїльській області, як і загалом в УРСР, характеризувався складними відбудовчими процесами, значна увага приділялася розвитку культури. Наймасовішою і найпопулярнішою формою культурно-освітньої роботи й народної творчості стала художня самодіяльність. Методичним і творчим осередком розвитку цієї форми культурно-мистецького життя був Ізмаїльський Обласний будинок народної творчості, який здійснював творче і методичне керівництво та надавав допомогу керівникам художньої самодіяльності населення області за напрямками: театральне мистецтво, музика, співи, хореографія, образотворче мистецтво та фольклор. Діяльність цієї установи була спрямована на організацію концертів, оглядів, виставок, роботу з репертуаром, методичну, кадрову, фольклорну роботу, співпрацю з художниками-аматорами й майстрами прикладного мистецтва. Проте попри відсутність коштів, слабку матеріально-технічну базу, недостатнє забезпечення фаховими працівниками, проблеми методичного характеру, надмірну ідеологізацію та постійний контроль партійних організацій, його діяльність сприяла організації дозвілля, зростанню культурного рівня населення регіону й залученню їх до культурних здобутків вітчизняної і світової культури.

Перспектива подальших дослідницьких пошуків полягає у вивченні розвитку різних жанрів мистецтва у регіоні та висвітленні життєвих шляхів і творчих доробків митців Ізмаїльщини.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Благова Т. О. Розвиток хореографічної освіти в Україні в діяльності Будинків народної творчості (40-50 рр. ХХ ст.). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 60. 2011. С. 63-67.

Жиров О. А. Особливості культурно-освітнього процесу в Україні (друга половина 40-х – початок 50-х років ХХ ст.). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. № 1. 2009. С. 11–21.

Комунальна установа «Ізмаїльський архів» (далі – КУІА). Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 1. 5 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 105. 143 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 107. 32 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 109. 13 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 14. 59 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 15. 32 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 18. 21 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 23. 9 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 27. 37 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 34. 46 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 4. 44 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 66. 29 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 82. 74 арк.

КУІА. Ф. Р-452. Оп. 1. Спр. 90. 51 арк.

Крюченкова Н. Вплив діяльності культурно-просвітніх закладів на повсякденне життя населення Ізмаїльської області УРСР у другій половині 40-х рр. ХХ ст. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. Випуск 50. 2021. С. 186-194.

Романюк І. М. Соціально-економічне та культурне становище сільських населених пунктів Українського Подунав'я у 1940-х-на початку 1950-х рр. *Український селянин*. Випуск 8. 2004. С. 290-292.

Татарко І. І. Соціально-економічний та культурно-освітній розвиток болгарського населення Ізмаїльської області УРСР та півдня МРСР в 1944–1954 рр. *Гілея: науковий вісник*. Вип. 101 (10). 2015. С. 80-84.

Татарко І. І. Формування болгарської інтелігенції в Ізмаїльській області УРСР та на півдні МРСР (1944–1954 рр.). *Гілея: науковий вісник*. Вип. 102. 2015. С. 101-104.

Церковна В. Культурно-мистецьке життя Ізмаїльщини у 1945-1953 рр. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. Вип. 52. 2021. С. 192-203.

Церковна В. Ізмаїл театральний в 1946-1960-ті роки (за матеріалами місцевого архіву). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. Вип. 46. 2020. С. 144-151.

Циганенко Л. Ф. Матеріально-побутові умови життя студентів повоєнної доби (на матеріалах Білгород-Дністровського учительського інституту 1944-1949 рр.). *III Дунайські наукові читання: Голод 1946-1947 рр.: історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18-19 травня 2017 року)*. Ізмаїл: «СМИЛ», 2017. С. 295-300.

Циганенко Л. Ф. Становлення історичної освіти в Подунав'ї (1940-1950 рр.). *Дунайські наукові читання: європейський вимір та регіональний контекст: міжнародна науково-практична конференція, м. Ізмаїл, 15-17 жовтня 2015 р.* Ізмаїл: СМИЛ, 2015. С. 80-84.

REFERENCES

Blahova T. O. (2011). Rozvytok khoreohrafichnoyi osvity v Ukrayiny v diyal'nosti Budynkiv narodnoyi tvorchosti (40-50 rr. XX st.). [Development of choreographic education in Ukraine in the activities of Houses of folk arts (40-50ss of XX century)]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*. [Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko]. Vyp. 60. P. 63-67. [in Ukrainian].

Komunalna ustanova «Izmail'skyi arkhiv» (dali KUIA). F. P-452. Op. 1. Spr.1. 5 ark.

KUIA. F. P-452. Op.1. Spr. 23. 9 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 105. 143 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 107. 32 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 109. 13 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 14. 59 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 15. 32 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 18. 21 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 27. 37 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 34. 46 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 4. 44 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 66. 29 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 82. 74 ark.

KUIA. F. P-452. Op. 1. Spr. 90. 51 ark.

Kryuchenkova N. (2021). Vplyv diyal'nosti kul'turno-prosvitnikh zakladiv na povsyakdenne zhyttya naseleण्या Izmayil's'koyi oblasti URSS u druhiy polovyni 40-kh. rr. KhKh st. [The influence of cultural and educational institutions on the daily life of the population of the Izmil region of the Ukrainian SSR in the second half of 1940s.]. *Naukovyy visnyk Izmayil's'koho derzhavnogo humanitarnoho universytetu. Seriya: Istorychni nauky* [Scientific Bulletin of Izmil State University for the Humanities. Series: Historical Sciences]. Vyp. 50. P. 186-194. [in Ukrainian].

Romanyuk I. M. (2004). Sotsial'no-ekonomichne ta kul'turne stanovishche sil's'kykh naselenykh punktiv Ukrayins'koho Podunav'ya u 1940-kh-na pochatku 1950-kh rr. [Social, economic and cultural situation of rural settlements of the Ukrainian Danube in the 1940s-early 1950s.]. *Ukrayins'ky selyanyn* [Ukrainian peasant]. Vyp. 8. P. 290-292. [in Ukrainian].

Tatarko I. I. (2015). Sotsial'no-ekonomichnyy ta kul'turno-osvitniy rozvytok bolhars'koho naseleण्या Izmayil's'koyi oblasti URSS ta pivdnya MRSR v 1944–1954 rr. [Social, economic, cultural and educational growth of the Bulgarian population of the Izmil region of Ukrainian SSR and the south of Moldovian SSR in 1944–1954]. *Hileya: naukovyy visnyk* [Gileya: scientific bulletin]. Vyp. 101 (10). P. 80-84. [in Ukrainian].

Tserkovna V. (2020). Izmayil teatral'nyy v 1946-1960-ti roky (za materialamy mistsevoho arkhivu) [Izmil theatrical live in 1946-1960 (according to the local archives)]. *Naukovyy visnyk Izmayil's'koho derzhavnogo humanitarnoho universytetu. Seriya: Istorychni nauky* [Scientific Bulletin of Izmil State University for the Humanities. Series: Historical Sciences]. Vyp. 46. P. 144-151. [in Ukrainian].

Tserkovna V. (2021). Kul'turno-mystets'ke zhyttya Izmayil'shchyny u 1945-1953 rr. [Cultural and artistic life of the Izmil region in 1945-1953]. *Naukovyy visnyk Izmayil's'koho derzhavnogo humanitarnoho universytetu. Seriya: Istorychni nauky* [Scientific Bulletin of Izmil State University for the Humanities. Series: Historical Sciences]. Vyp. 52. P. 192-203. [in Ukrainian].

Tsyhanenko L. F. (2015). Stanovlennya istorychnoyi osvity v Podunaviyi (1940-1950 rr.) [Formation of historical education in the Danube region(1940-1950)]. *Dunays'ki naukovy chytannya: yevropeys'ky vymir ta rehional'nyy kontekst: mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya, m. Izmayil, 15-17 zhovtnya 2015 r.* [Danube Scientific Readings: European

Dimension and Regional Context: International Scientific and Practical Conference, Izmail, October 15-17, 2015]. Izmayil: SMYL. P. 80-84. [in Ukrainian].

Tsyhanenko L. F. (2017). Material'no-pobutovi umovy zhyttya studentiv povoyennoyi doby (na materialakh Bilhorod-Dnistrovs'koho uchytel's'koho instytutu 1944-1949 rr.) [Material and living conditions of students of the postwar period (on the materials of the Belgorod-Dniester Teachers' Training Institute 1944-1949)]. III Dunays'ki naukovі chytannya: Holod 1946-1947 rr.: istorychni, filosofs'ko-psykholohichni ta pedahohichni aspekty: Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (18-19 travnya 2017 roku) [III Danube Scientific Readings: The Famine of 1946-1947: Historical, Philosophical, Psychological and Pedagogical Aspects: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (May 18-19, 2017)]. Izmayil: «SMYL». P. 295-300. [in Ukrainian].

Zhyrov O. A. (2009). Osoblyvosti kul'turno-osvitn'oho protsesu v Ukrayini (druha polovyna 40-kh – pochatok 50-kh rokiv KhKh st.). [Features of the cultural and educational process in Ukraine (second half of the 40's – early 50's of the XX centiry.)]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi: naukovyy zhurnal*. [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scientific journal]. № 1. P. 11-21. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Регіональний підхід дозволяє визначити специфіку окремих регіонів й поглибити вивчення культурних процесів в Україні. Культурне життя населення Ізмаїльської області у 40-50-х рр. ХХ ст. було зосереджене навколо різних культурно-освітніх установ і закладів. У повоєнний період особливого розповсюдження набула художня самодіяльність, яка стала вагомим чинником мобілізації населення на відбудову зруйнованої країни й засобом пропаганди офіційної ідеології. Методичне й організаційне керівництво художньою самодіяльністю в Ізмаїльській області здійснював Обласний Будинок народної творчості. Звернення до проблеми художньої самодіяльності визначається тим, що вона до цього часу практично не досліджувалася. Результати аналізу матеріалів Комунальної установи «Ізмаїльський архів», зокрема фонду Ізмаїльського Обласного Будинку народної творчості, дозволяють стверджувати, що у післявоєнний період в Ізмаїльській області, незважаючи на складні відбудовчі процеси, значна увага приділялася розвитку культури. Наймасовішою і найпопулярнішою формою культурно-освітньої роботи й народної творчості стала художня самодіяльність. Методичним і творчим осередком розвитку цієї форми культурно-мистецького життя був Ізмаїльський Обласний Будинок народної творчості, який здійснював творче і методичне керівництво та надавав допомогу керівникам художньої самодіяльності населення області за жанрами: театральне мистецтво, музика, співи, хореографія, образотворче мистецтво та фольклор. У статті проаналізовано різні напрями діяльності цієї установи. Авторка дійшла висновку, що, попри відсутність коштів, слабку матеріально-технічну базу, недостатнє забезпечення фаховими працівниками, проблеми методичного характеру, надмірну ідеологізацію та постійний контроль партійних організацій, діяльність Ізмаїльського Обласного Будинку народної творчості сприяла організації дозвілля, зростанню культурного рівня населення регіону й залученню його до культурних здобутків вітчизняної та світової культури. Перспектива подальших дослідницьких пошуків полягає у вивченні розвитку різних жанрів мистецтва у регіоні, висвітленні життєвих шляхів та творчих доробків митців Ізмаїльщини.

Ключові слова: *Ізмаїльська область, культурний розвиток, культурно-мистецьке життя, художня самодіяльність, культурно-освітні установи, Ізмаїльський Обласний будинок народної творчості.*